

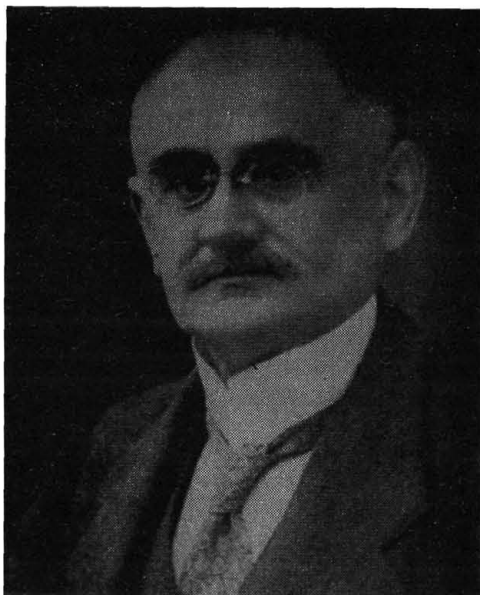
Száz éves a Győri Közkönyvtár

Még hozzá egyszerre kettő is: az 1898-ban megalakult győri városi könyvtárnak ugyanis ma két örököse is van: a Kisfaludy Károly Megyei Könyvtár és a Győri Városi Könyvtár. Később kiderül majd, hogy miként lett két utód, ami önmagában nem volna baj, hiszen sok jeles személy és intézmény is járt már úgy, hogy örökségének több ápolója és vállalója támadt. Ami miatt kissé feszengek, az nem az én bűnöm, de akaratlanul is részese lettem annak a furcsa helyzetnek, hogy a városi könyvtár nagyságú olvasótáborral rendelkező megyei könyvtár nem igazi városi intézmény, hivatalosan legalábbis nem, miközben állománya, múltja, olvasótábor szerint az volna. Győr városának ugyanis van városi könyvtára hivatalosan és valóságosan is, az olvasókat pedig – lévén lelkiviláguk egészséges – nem izgatja, hogy milyen jelző van kedvelt könyvtárunk előtt, őket a szolgáltatás érdekli és nem a fenntartó. Így van jól! Maradjunk tehát annyiban, hogy a magyar könyvtárügy sajátos – legszívesebben azt mondanám, hogy szerencsétlen – fejlődése következtében néhány megyeszékhelynek két városi könyvtár is jutott, amelyek közül az egyik a megyei könyvtár.

Más gond is akad a száz éves évfordulón. A megyei könyvtárnak a hatvanas években megjelent évkönyve ugyanis egy kis csúsztatással arról ír, hogy 1956-ban, Kisfaludy Károly nevének felvételekor megünnepelték a könyvtáralapítás 60 éves évfordulóját is, holott minden forrás egyértelműen 1898-ra teszi a városi könyvtár születését. E kegyes csalással megerősítették a történelmet, azért, hogy a névadó és a kerek születésnap egybeessen. Akkoriban ilyen apróság nem számított, a dolog tehát összejött. Ideje azonban, hogy most kiigazítsuk a szándékos tévedést, marad 1898 kezdetnek.

Ekkor kezdődött meg ugyanis Győrött a városi levéltárban a levéltári és a könyvtári anyag szétválasztása, amit Sefcsik Ferenc főlevéltárnok és egyben első könyvtáros 1901-ben fejezett be, e szavakat írva a „leltári mutatóba”: „Oh boldog örökösöm! Élj boldogul, míg a halál kaszája rendre nem vág. Fordítsd fáradságodat a város érdekeinek megóvására, hivatásunk javára, az igazság földértésére, no – meg az enyémnél fényesebb dicsőségedre. S ha majd te is megtértél elődeid szellemeinek hűvös berkeibe – memento enim, a halál teneked befütyül –, hát akkoron és ott számot adandasz sáfárkodásodról énnekem, ki vagy az égben leszek boldog és idvezült – praehabita vita honesta atque religiosa – vagy a pokolban vonzsolom odább nyomorult életem gyászos peripheriái közepette az átkozottak sorsát – post improbe peracta decennia – mindörökkön örökké. – A vagyagos Áment te danold el, de ne szidj érte, ha könyvtári tevékenységnek közepette a lajtorjárul amúgy véletlenül le találsz potyogni. Isten tartsa Kigyelmedet és áldja minden testi és lelki jókkal! Kelt Győrött a leltározás befejeztével, 1901. évi szept. 14-én, egy hűvös délután. Sefcsik Ferenc győrvárosi levéltárnok.”

Mi is volt az, amit a másoló barátok és apácák e kései utóda könyvtári anyagként külön leltárba vett? Körülbelül 2000 könyv, köztük a Corpus Juris és annak

Sefcsik Ferenc

1749-es, Streibig győri nyomdász által kiadott mutatója, Fejér Codex diplomaticusának 43 kötete, az Osztrák–Magyar Monarchia írásban és képből, Jókai összes művei, a Gracza-féle magyar szabadságharc története, a Magyar törvénytár kötetei, iskolai értesítők és a Századok évfolyamai 1867-től. Ezt alapanyagként bejelentették a Múzeumok és Könyvtárak Országos Főfelügyelőségéhez, amely ettől kezdve Győr szabad királyi város közkönyvtárát évente támogatásban részesítette, továbbá intézkedett, hogy a győri kir. ügyészséghez beérkező Győr megyei kötelezpéldányokat a városi könyvtár megkapja. 1901 után a Múzeumok és Könyvtárak Országos Főfelügyelősége több ízben kifogásolta, hogy a könyvtárt csak városi tisztviselők látogathatták, s azok is csak polgármesteri engedéllyel. 1908 márciusától adták át a könyvtárat igazán a köznek, s a polgárok minden hétköznap kölcsönözhetek napi hét órában, és a 18 fős olvasóterem is rendelkezésre állt minden 18 éven felüli tisztességesen öltözött városi polgárnak. A használat és a kölcsönzés ingyenes volt.

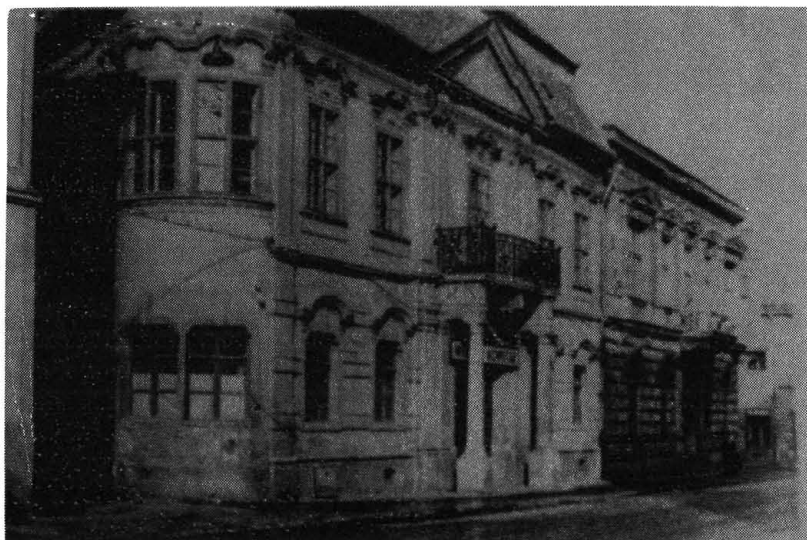
Jelentős gyűjteménnyel gyarapodott 1904-ben a könyvtár, ekkor adományozta ugyanis Győr városának Milkovich Zsigmondné szül. Zámory Mária koroncói földbirtokos 7562 darabból álló értékes családi könyvtárát, amelyet még a 18. században alapított Milkovich János győri kanonok. Értékesebb és régibb darabjai 16–18. századi külföldi és magyar kiadványok, 19. századi magyar folyóiratok (Athenaeum, Tudományos Gyűjtemény, Figyelmező, Társalkodó stb.), valamint Kisfaludy Sándor, Fáy, Bajza, Berzsenyi, Kölcsey és mások művei, továbbá az Országgyűlési naplók 1751-től, statisztikai kiadványok, Szabó Károly RMK-ja, stb. Ezután újabb gyűjteményekkel, két ősnymotatvánnyal és a győri Streibig nyomda termékeivel gyarapodott az állomány. 1914-ig a növekvő támogatásból

szépen fejlődött a könyvtár. A Magyar Minerva IV., az 1904–1911. évekről szóló kötetében arról írt, hogy a Városháza első emeletén 2 teremben elhelyezett könyvtár állománya 31 400 darabból áll, s 1910-ben 236 látogatója 1118 kötetet kölcsönzött és 542-t használt helyben. Sefcsik Ferenc könyvtári segítőtje Maróthy Ernő volt.

Az I. világháború idején az intézmény csak vegetált. Először 1920-ban kapott ismét támogatást. 1924-ben a könyvtári segéderőt létszámcsoökkentés miatt elbocsátották, de mivel a könyvtár hetenként három napon 3–7 óráig nyitva volt, az év végétől ismét segédtszert rendeltek a délutáni kölcsönzéshez, majd 1926-tól Hodossy Gizella személyében ismét egy segéderő került a könyvtárhoz és levéltárhoz. Ekkoriban kötetenként 10 fillér kölcsönzési díjat kértek az olvasóktól. 1927-ben már a 640 pengő államsegélyhez 3000 pengőt adott a város, amelyből 622 művel gyarapodott az állomány.

A Magyar Minerva 1930–1931. évi VI. kötete már 39 200 kötetről, 30 személyes olvasóteremről, 499 olvasóról, 1600 helyben használt és 1800 kölcsönzött kötetéről írt. Minden munkanapon 5–7-ig nyitva volt a könyvtár, a helybenhasználat díjtalan volt, a kölcsönzési díj maradt kötetenként 10 fillér. Sefcsik Ferenc igazgató segítői Sirovec János és Hodossy Gizella voltak. Sajnos, a gazdasági válság idején egynegyedére csökkent a könyvtár támogatása, s a gyarapítás ismét visszaesett. 1933-ban, 35 évi szolgálat után nyugdíjba vonult Sefcsik Ferenc, utóda dr. Bay Ferenc lett, s még ebben az évben munkatársa lett dr. Lengyel Alfréd könyvtártszint és levéltárnok. Bay Ferenc a budapesti egyetemen szerzett jogi diplomát, majd 1932-ben elvégezte az Országos Levéltár levélkezelői tanfolyamát. Széleskörű műveltsége, német, latin, görög és francia nyelvtudása, irodalmi, helyismereti és zenei érdeklődése révén hamarosan a város egyik tekintélyes és kedvelt személyisége lett. Célja olyan angolszász típusú könyvtár kialakítása volt, amely általános gyűjtőkörű, de tekintettel van a város iskolai könyvtárainak gyarapítására, nem zárja ki a könnyebb irodalmat, de nem szerzi be a ponyvát, ugyanakkor lehetőséget teremt az „ellenséges eszmeiségű” művek megismerésére is. Bay Ferenc különös gondot fordított a fontos idegen nyelvű könyvek, valamint a győri vonatkozású munkák beszerzésére. Könyvtári szakirodalmat vett, és saját pénzén Olaszországban, Németországban, Franciaországban és Spanyolországban tett tanulmányutat.

Ekkoriban a könyvtár még mindig a Városháza első emeletén lévő két szobában működött, de az alagsorban három szobában és a folyosón 12 szekrényben is könyveket tároltak, a kötelempéldányokat pedig a torony alatti szobában őrizték. Egyre szűkösebb volt az elhelyezés. Már Sefcsik idején tervek születtek a könyvtár elhelyezésére a Bisinger menházban vagy a Lloyd épületében, de mint írta, a súlyos gazdasági helyzet „jó időre elhegedülte a könyvtár nótáját is”. Nem valósult meg Bay Ferenc javaslata sem: ő a könyvtár és a városi múzeum közös elhelyezését javasolta egy, a szabad királyi várossá válás 200. évfordulójára építendő megfelelő épületben, amely a Mária Terézia közkönyvtár nevet viselte volna a kiváltságokat adományozó királynő tiszteletére. 1936-ban a könyvtárat közgyűjteménnyé nyilvánította a vallás- és közoktatásügyi miniszter. 1937-ben a könyveket 20 főosztályba sorolva Bayék megkezdték a szakkatalógus építését a négy vaskos kötetből álló betűrendes katalógus kiegészítésére. Ekkor kezdték el a 14 győri könyvtár állományáról egy központi katalógus szerkesztését az össze-

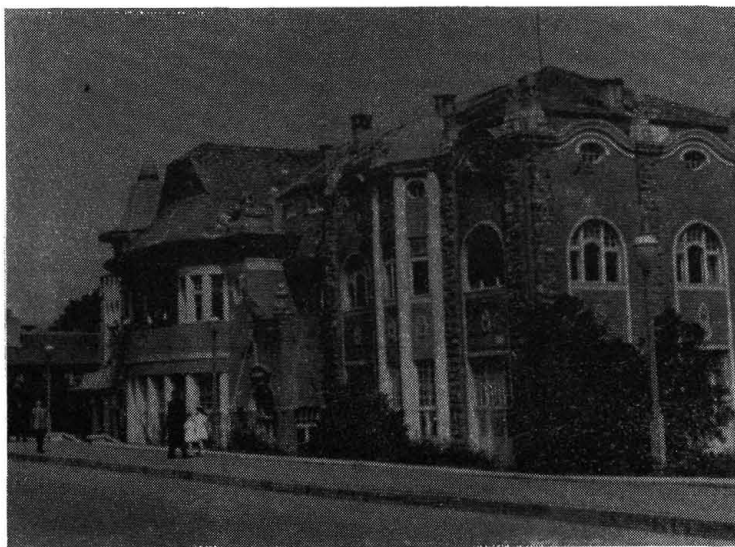
*Győr. Megyei Könyvtár
felv. 1951.*

hangolt állományfejlesztés segítésére. Bizonyára a sokasodó munka támogatására, no és Bay Ferenc több pénzt és személyzetet sürgető kéréseire a főispán dr. Jenei Ferenc irodasegéd-tisztet tiszteletbeli alkönyvtárnokká nevezte ki, aki sürgős esetekben besegített a könyvtári teendők végzésébe. Az 1938. évi statisztika szerint az állomány 45 500 kötetből áll, s 389 olvasó 900 dokumentumot helyben használt, 15 600-at pedig kölcsönzött. Ez évben 2700 pengőből 3680 kötetrel gyarapodott az állomány. A legkeresettebb, legnépszerűbb szerzők Zilahy Lajos, Jókai, Gárdonyi és Harsányi Zsolt voltak.

1938-ban már érződött a háború előszele, a könyvtár és a levéltár értékeit 126 nagy ládába csomagolták, és a várható légitámadások (!) elől Ménfőcsanakra vitték. 1944 tavaszán a többi anyagot a Kármelita rendház pincéibe menekítették, de így is súlyos károk érték a könyvtárat, mert az állomány, a berendezés és felszerelés egy része a háború során elpusztult.

1945 után Győrött Újvárosban létesítették az első fiókkönyvtárat. Néhány év múlva, 1951-ben végre külön költözik a könyvtár a levéltártól, a Rákóczi utcában, a régi városháza épületében kapott helyet (ld. a mellékelt fotót!).

Röviddel ezután a városi könyvtárba beleolvadt a Központi Technológiai Könyvtár győri fiókja, s az egyesült intézménynek 1952-ben már 3021 olvasója volt. Ez év végén a Minisztertanács határozata létrehozta a megyei könyvtárakat. Győrött a városi könyvtárat egyesítették a körzeti könyvtárral, s az új intézmény fenntartója a megyei tanács lett. A KIOSZK épületébe 1956 júniusában költözött át a megyei könyvtár, amely ekkor vette föl Kisfaludy Károly nevét. A következő évben kötetzeti részleget létesítettek, 1958-ban bevezették a szabadpolcot, s 1962-től megindult a helyismereti munka. 1959 és 1961 között megtörtént a községekben működő letéti könyvtárak tanácsai kezelésbe adása. Talán ezen

*Győr. Megyei Könyvtár. Tolbuchin sétány.
Mezey György felv. 1960.*

fölbuzdulva 1961-ben Győr városa ismét külön városi könyvtárat hozott létre, amelynek központjában nem volt olvasószolgálat, innen irányították és fejlesztették a gyorsan növekvő fiókhálózatot. 1964-ben a megyei könyvtár 48 ezres állományából 4763 olvasó 144 ezer kötetet kölcsönzött, a városi hálózat 26 200 kötetnyi állományából viszont 5305 olvasó 147 ezer könyvet vett kölcsön. Gondot jelentett a városrészek egyenetlen ellátása, hiszen amíg Nádorváros 25 ezer lakosát egy 80 m²-es fiók szolgálta 5600 kötettel, Bácsa 1200 lakosa egy 30 m²-es 2600 kötetes fiókot mondhatott magáénak. 1973-ban az új lakótelepen, Advárosban megnyílt a városi hálózat legkorszerűbb és legnagyobb egysége, a Petőfi Emlékkönyvtár. Két év múlva itt létesült a város első zenei részlege.

Sajnos, a megyei könyvtár 1956-ban átadott épületét, a KIOSZK-ot lebontották (a fotó még a lebontás előtt készült természetesen), s az intézmény a Bajcsy-Zsilinszky utcai néhány évnyi tartózkodás után 1976 elején a belváros sétáló- és bevásárló utcájában kapott helyet egy átalakított többszintes épületben. Akkor elfogadható megoldásnak tűnt ez az elhelyezés, azonban mára már egyértelműen kiderült, hogy milyen gazdaságtalan, korszerűtlen és bármilyen fejlesztésre alkalmatlan ez az öt szinten rendelkezésre bocsátott kétezer négyzetméter. Nem fér el itt a tápraktár, a garázsok és a kötészeti, és külön épületekben működik az 1977-ben létrehozott gyermekkönyvtár és az 1978-ban felavatott hangtár. Persze azért hatott az újdonság varázsa, hiszen 1976 végére a felújított épületbe költözött megyei könyvtár olvasóinak száma 8781 főre nőtt, és 220 000-re emelkedett a kölcsönzött kötetek száma. Egy év alatt a 228 rendezvényt 8600 résztvevő látogatta.

Dr. Bay Ferenc nyugdíjazása után 1964-ben Perneszy Gyula tanár került a könyvtár élére, akitől Sinay Jenő 1981-ben vette át az intézmény irányítását egészen 1992-ben történt nyugdíjazásáig. Mezey György, a „szürke eminenciás” kez-

dettől a megyei könyvtár igazgatóhelyettese, 1975-ben a városi könyvtár igazgatója lett. Vezetése alatt hatalmas fejlődést produkált az önálló városi könyvtár: 1981-ben elkészült a város dinamikusan épülő új részében a városi könyvtár központja, amely már a szolgáltatások teljes körét nyújthatta, s lehetőséget teremtett a színvonalas könyvtári munkához. Ez az épület magában hordozta a további bővítés, fejlesztés lehetőségét, amivel éltek is az utódok. Ma nemcsak könyvtár, hanem fontos kiállítóhely és a tágabb értelemben vett közművelődés terepe is. Mezei György 1988-ban történt nyugdíjazása után Orbánné dr. Horváth Márta irányította az intézményt, őt 1993-ban Kucska Ferenc követte.

Mára a Győri Városi Könyvtár imponáló adataival méltó társa a megyei könyvtárnak a város könyvtári ellátásában. Néhány 1996. évi adattal érzékeltetjük ezt:

	Megyei Könyvtár	Városi Könyvtár
Szolgálati helyek száma:	2	38
Könyvtárosok száma:	41	33
Gyarapodás (db):	6 045	6 727
Állomány:	355 226	301 427
Olvasók száma:	9 812	13 230
Látogatók száma:	149 305	135 928
Kölcsönzött kötet:	287 239	358 566

Természetesen arra törekszik a két intézmény, hogy a megyei könyvtár sajátos feladatain túl együtt nyújtsák a szolgáltatások lehetőleg teljes körét a város lakóinak. Mivel az egykori városi könyvtár régi állományát a Kisfaludy Károly Megyei Könyvtár örökölte, a városra vonatkozó helyismereti dokumentumok többsége itt található, s ezt ma is fejlesztjük. 1994-ben a Győr-Moson-Sopron Megyei Városi Vagyonátadó Bizottság a Győri Városi Könyvtárnak ítélte az egykor a „város közönségének” adományozott Milkovich-Zámory gyűjteményt. Ennek anyagából rendezett kiállítást a Győri Városi Könyvtár 1998. március 3-án megtartott centenáriumi rendezvényén, ahol szakmai előadásokkal emlékeztek meg az elmúlt száz évről és a jelenről. A megyei könyvtár ősre tervezi ünnepségét. Terveink között egy tudományos ülészak szervezése, évkönyv kiadása és egy régi adósság törlesztése szerepel: megjelentetjük Győr-Moson-Sopron megye sajtó-bibliográfiáját az 1779–1995-ös időszakról.

Illő, hogy a jeles évforduló alkalmából szóljunk a jövőről is. Úgy vélem, hogy a Győri Városi Könyvtár képes és kész arra, hogy a város közkönyvtári ellátását megoldja. A tervek szerint a megyei könyvtár a két győri főiskola könyvtárával együtt egy új beruházással létrehozandó Egyetemi-Megyei Könyvtár és Információs Központ alkotórészeként venne részt a város és a régió szakirodalmi ellátásában. Ehhez a tervhez csatlakozott a Széchenyi István Főiskola és az Apáczai Csere János Tanítóképző Főiskola főigazgatója, valamint a Győr-Moson-Sopron Megyei Közgyűlés elnöke. Szándékunkat visszaigazolta és rokonszenvvel fogadta Magyar Bálint, Lotz Károly és Kuncze Gábor miniszter. Az évforduló arra kötelez, hogy sok munkával megvalósítsuk ezt az álmot.

Tuba László

A cikk a Győr Barátainak Köre budapesti rendezvényén 1998. febr. 17-én a Merlin Színházban elhangzott előadás írásos változata.